

УДК 378.091.59:352.07

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2021.1.15>

Є. М. Хриков

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

О. І. Кравченко

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

Н. С. Васиньова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

СВІТОВИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

У статті досліджено світовий досвід взаємодії органів студентського самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами. З'ясовано, що взаємодія органів студентського самоврядування університетів США та Європи з територіальними громадами може бути ініційовано студентськими організаціями. Студенти можуть бути залучені до участі міжнародних акціях та діяльності міжнародних організацій, державних акціях, а також акціях, організованих регіональними спілками університетів, започаткованих громадськими організаціями, благодійними фондами, волонтерськими організаціями. Взаємодія органів студентського самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами дозволяє студентам підготуватися до практичної діяльності відповідно до своїх інтересів. Доведено, що особливості взаємодії органів студентського самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами полягають в активній участі студентів у різних сферах життєдіяльності територіальних громад, а саме: в культурному житті територіальної громади, забезпеченні благоустрою територій, здійсненні соціологічних опитувань мешканців територіальних громад, волонтерській діяльності тощо. Упровадження світового досвіду взаємодії органів студентського самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами в реалії України передбачає розширення повноважень, надання більшої свободи у рамках здійснюваної діяльності органам студентського самоврядування; розвиток різних напрямів спільної діяльності студентських організацій з територіальними громадами; розробку нормативно-правової бази щодо налагодження взаємодії між адміністрацією університету, студентською спільнотою та територіальною громадою; проведення тематичних конференцій, видання інформаційно-аналітичних матеріалів; розвиток волонтерської діяльності; залучення членів органів студентського самоврядування університету до реалізації проектів територіальних громад у межах їхніх інтересів; проведення опитування студентів, мешканців громади з різних питань тощо. Розвиток взаємодії студентських спільнот із територіальними громадами дозволяє підвищити конкурентоспроможність університету в регіоні.

Ключові слова: взаємодія, органи студентського самоврядування, студенти, територіальна громада, заклад вищої освіти.

Постановка проблеми. Модернізація сучасної освіти в Україні потребує формування ефективної моделі взаємодії закладів вищої освіти з місцевою владою, яка характеризується взаємовідносинами нового рівня між освітніми установами та громадою. Наявність самоорганізованих молодіжних спілок у межах територіальної громади дає змогу зрозуміти потреби молоді, які уможлиблюється задовольнити шляхом побудови взаємодії університету з молодіжними організаціями. Тому, у цьому контексті необхідно посилити роль органів студентського самоврядування вітчизняних університетів щодо забезпечення розвитку взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами. У зв'язку з цим актуалізується вивчення світового досвіду розвитку взаємодії органів студентського самоврядування з територіальними громадами з метою подальшого його імплементації в практичні реалії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті аналізу зарубіжних і вітчизняних наукових джерел із проблематики студентського самоврядування, було з'ясовано, що розвиток студентського самоврядування як напрям державної підтримки молоді в Україні розглянуто у працях Є. Бородіна, Т. Тарасенко та інших науковців; питання законодавчого регулювання діяльності органів студентського самоврядування (Д. Гетьман, Т. Роман); досвід організації діяльності органів самоврядування висвітлено у роботах Г. Паперної, М. Сметанського, С. Білоусова, О. Мунтяна тощо.

Зарубіжними вченими здебільшого розглядаються історико-педагогічні умови формування студентських корпорацій і об'єднань як передумови створення студентського самоврядування (цей аспект досліджували Х. Барч (H. Bartsch), І. Бірнбаум (I. Birnbaum), Д. К. Ярауш (D. K. Jarausch), А. Курт (A. Kurth) і багато інших науковців). Розвиток студентських об'єднань та студентського самоврядування у закладах вищої освіти в Німеччині розглядається в роботах таких дослідників, як Х. Барч (H. Bartsch), Е. Деннінгер (E. Denninger), І. Юнгханс, (I. Junghans), А. Келлер (A. Keller), К. Ярауш (K. Jarausch), Х. Крюгер (H. Krüger), М. Лаубіг (M. Laubig), У. Мелерт (U. Mählert) і так далі. Роль студентського самоврядування США, його структура, особливості управління студентами розглядають М. Міхан (M. Meehan), Н. Адріан (N. Adrian), М. Міллер (Miller Michael T.), П. Даніель (Daniel P. Nadler) та інші вчені.

Мета статті полягає у виявленні особливостей світового досвіду взаємодії органів студентського самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами.

Виклад основного матеріалу. Звернення до світового досвіду розвитку взаємодії органів студентського самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами зумовлено необхідністю підвищення конкурентоспроможності вітчизняних закладів вищої освіти в умовах зниження попиту на освітні послуги в регіонах України.

У Словнику української мови самоврядування трактується як форма управління, за якого суспільство чи певна організація має право самостійно вирішувати питання внутрішнього керівництва [1]. А отже, студентське самоврядування передбачає участь студентів в управлінні закладом вищої освіти.

Зарубіжні вчені (Х. Барч (H. Bartsch), Е. Деннінгер (E. Denninger), І. Юнгханс, (I. Junghans), А. Келлер (A. Keller), К. Ярауш (K. Jarausch), Х. Крюгер (H. Krüger), М. Лаубіг (M. Laubig), У. Мелерт (U. Mählert), М. Міхан (M. Meehan), Н. Адріан (N. Adrian), М. Міллер (Miller Michael T.), П. Даніель (Daniel P. Nadler) розглядають студентське самоврядування як самостійну діяльність студентів з управління внутрішніми справами і як форму відповідальної громадської активності, спрямованої на вирішення питань професійного і соціального становлення.

На вебсайтах університетів США достатньо уваги приділяється висвітленню діяльності органів студентського самоврядування. Так, у Каліфорнійському університеті в Лос-Анджелесі (The University of California), Флоридському університеті (University of Florida), Стенфордському університеті (Stanford University), Коледжі Міссурі (Missouri College) у межах своїх повноважень органи студентського самоврядування виконують певні обов'язки, а саме: представлення інтересів студентської спільноти (надані повноваження керівництвом установи); сплата обов'язкових внесків за студентські заходи клубам, організаціям та офісам кампусу; спонсорювання програм на території кампусу (наприклад, повернення додому, концерти, виступи, розваги, дисконтні карти, харчування, обмін книгами і тому подібне); створення і регулювання студентських організацій; лобювання місцевих і державних освітніх питань, особливо в державних установах [2; 3; 4; 5; 6].

Протягом 37 років у Техаському університеті A & M проводиться студентська конференція Асоціації студентських урядів (також відома як COSGA) [7]. Щорічно на таких з'їздах зустрічаються сотні делегатів, що представляють студентські об'єднання з усього світу. Метою такої конференції є поліпшення діяльності асоціації студентських організацій шляхом створення середовища для відкритих дискусій серед шкіл різного розміру і місця розташування.

Провідні зарубіжні університети демонструють цікавий досвід надання різних повноважень органам студентського самоврядування. У більшості університетів (коледжів) США дозволяється студентським об'єднанням отримувати кошти на студентську діяльність (студентське життя) з загальних університетських коштів. Деякі студентські об'єднання мають дуже великі бюджети, наприклад, студентська організація Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі (UCLA) мав річний бюджет 39 мільйонів доларів станом на 2013 р., а студентська організація Флоридського університету (University of Florida) – 20,3 мільйона доларів станом на 2021 р. [2; 8]

Така ситуація, зазвичай, надає деяку владу для органів студентського самоврядування, але при цьому здійснюється постійний контроль витрат. У зв'язку з цим діяльність бюджетного комітету є цілком прозорою для всіх, а на вебсайті університету розміщується інформація про всі фінансові операції.

Студентські об'єднання США виступають єднальною ланкою «між студентами та місцевими, штатними й федеральними урядами, такими як торгова палата, та іншими виборчими округами» [9].

Студентські лідери університетів США беруть активну участь у діяльності територіальних громад, що дозволяє їм підготуватися до майбутньої кар'єри. Так, органи студентського самоврядування університетів США можуть надавати органам публічної влади групи для опитування думок студентів, а також швидко мобілізувати активних студентів до виконання різних завдань суспільного значення в межах територіальної громади. Студентські об'єднання спільно з викладачами університету можуть вирішувати питання з благоустрою студентського містечка та за його межами.

На вебсайті Коледжу Міссурі (Missouri College) зазначається, що студенти беруть участь у розробці та реалізації навчальних кур-

сів для різних категорій мешканців територіальних громад [6]. Деякі студентські об'єднання відомих американських університетів діють як незалежні організації. Студентська організація Каліфорнійського університету в Берклі привернула міжнародну увагу під час руху за свободу слова. Ця організація складається з політичних партій університетського містечка, які представляють широкий спектр політичних ідеологій, таких як SLATE (піонерська організація Нових лівих і попередник Руху за свободу слова, формуюча епоху контркультури) [6].

Структура органів студентського самоврядування, цілі і обов'язки університетів США визначаються конституцією, яка затверджується студентською радою. Деякі штати, такі як Каліфорнія і Флорида, спеціально передбачають створення «студентських організацій» в своїх державних установах законом. (Наприклад, Кодекс освіти Каліфорнійського університету).

На підставі аналізу сайтів провідних німецьких вузів, німецької літератури з питань студентського самоврядування [10; 11; 12] з'ясовано, що в університетах Німеччини основними органами студентського самоврядування є: загальні студентські збори; студентський парламент; студентський конвент в університетах федеральних земель Баварії і Баден-Вюртембергу; загальний студентський комітет; рада уповноважених в вузах федеральних земель Баварії і Баден-Вюртембергу; відділи, ради старійшин; студентська рада в вузах федеральних земель Саксонія і Саксонія-Ангальт; рада об'єднання фахівців (професійне об'єднання на факультеті).

Студентський парламент (das Studentische Parlament, скорочено StuPA) є вищим органом, який приймає рішення, що стосуються життєдіяльності студентства в цілому, і зокрема, університетської освітньої політики. До функцій студентського парламенту Німеччини належать: затвердження статуту і доповнень до статуту; розподіл і затвердження бюджету студентства; контроль фінансів; визначення розміру членських внесків; вибори і розпуск загального студентського комітету вузу, контроль за його діяльністю; визначення дати проведення засідань та їх регламенту.

Відповідно до цього функціями та завданнями органів студентського самоврядування у закладах вищої освіти Німеччини є: представництво інтересів студентів освітньої установи на всіх рівнях місцевому, земельному, федеральному; участь в управлінні освітньою уста-

новою; сприяння розвитку освітньої політики в університеті; інтеграція студентських органів самоврядування; розвиток культурної, спортивної і соціальної сфери діяльності; організація взаємодопомоги в навчально-професійному просторі; захист вільних, демократичних і громадянських інтересів студентства; сприяння політичній, духовній та культурній освіті студентів; сприяння розвитку спорту та здорового способу життя в університеті; прийняття участі у виконанні завдань університету з метою поліпшення якості освіти в закладі вищої освіти; правова і соціальна допомога студентству; сприяння інтеграції студентства в суспільне життя; розвиток міжнародних відносин з зарубіжними студентськими організаціями [11; 12; 13].

В основу діяльності студентського самоврядування університетів Німеччині покладено вплив на місцеву політику, співробітництво з громадськими організаціями, зокрема з освітніми установами. Особливістю є те, що поряд з системою управління в університетах Німеччини розвивалася система самоврядування, яка на сьогодні у ЗВО поділяється на академічне й студентське самоврядування. Між ними існує тісний взаємозв'язок, оскільки студентське самоврядування має своїх представників в академічному сенаті і раді факультеті, а професорсько-викладацький склад і керівництво закладу освіти може бути присутнім на конференціях, з'їздах, зборах студентів [13].

Зокрема, особливості змісту діяльності органів студентського самоврядування університетів Німеччини обумовлені сучасними соціально-економічними і науково-технічними процесами, що відбуваються в німецькому суспільстві, реформуванням системи освіти тощо. Основу змісту діяльності органів студентського самоврядування у закладах вищої освіти Німеччини складають не тільки цілі, завдання, ідеї, ініціативи студентства та студентського самоврядування, а й більшою мірою реалізація розроблених концепцій і програм на вищих рівнях. Студентські організації орієнтуються в своїй діяльності на ці рішення, визначають цілі, завдання, ініціюють створення органів студентського самоврядування з метою втілення в життя своїх важливих рішень. З боку держави й освітніх органів змістовна форма студентського самоврядування розглядається як система впливу і виховання молодого покоління Німеччини відповідно до своїх орієнтирів і програм [14].

Отже, у зарубіжних країнах студентське самоврядування розглядають як масштабний багатоаспектний соціальний тренінг, який забезпечує серйозну фундаментальну підготовку молоді до творчого соціально-активного життя в суспільстві, державі, світі [15]. Функції, які здійснюють органи студентського самоврядування, значно відрізняються від вітчизняних, зміст діяльності органів студентського самоврядування включає в себе багатоаспектні напрями (організаційно-структурний; науково-освітній; господарсько-фінансовий; соціально-сервісний; культурно-спортивний; міжнародний тощо).

Отже, у зарубіжних університетах існують різні організаційні моделі участі студентів у життєдіяльності громад: З огляду на вищезазначене можемо виокремити особливості взаємодії органів місцевого самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами, а саме:

- студенти беруть участь у культурних подіях міста (музичні, театральні, танцювальні та спортивні програми), забезпечуючи надходження коштів;

- багато уваги студенти приділяють захисту довкілля (збираючи сміття, захищаючи біологічне різноманіття видів, що перебуває під загрозою зникнення);

- волонтерська діяльність студентів зарубіжних університетів передбачає відвідування пацієнтів лікарні; роботу в благодійних магазинах, що допомагає поліпшити навички продажів; догляд за безпритульними тваринами, збирання пожертвувачів на їх отримання; закупівлю продуктів літнім людям; проведення розважальних заходів для людей у лікарні, будинку престарілих або дитячому будинку; допомогу своїм сусідам тощо;

- студенти здійснюють управління обліковими записами в соціальних мережах благодійних організацій з метою підвищення обізнаності мешканців громади, написання повідомлень у блогах для некомерційних організацій;

- студенти інженерної та соціальної спеціальностей беруть участь у розробленні проєктів на запит та потреби громади, співпрацюють з місцевим партнером з метою реалізації проєкту протягом літа, після закінчення академічного курсу;

- студенти беруть участь у проєктах соціального спрямування.

Цінним є те, що у межах навчального процесу вивчення певних дисциплін, виконання

навчально-дослідницьких робіт студенти залучаються до самих різних форм участі у життєдіяльності громад.

Зазначені вище особливості взаємодії органів місцевого самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами можуть бути імплементовані у вітчизняну практику. У результаті дослідження світового досвіду взаємодії студентського самоврядування з територіальними громадами, змісту і форм такої діяльності виокремимо елементи, які можна врахувати в процесі модернізації студентського самоврядування українських ЗВО та встановлення взаємозв'язку між громадами:

- розширення повноважень, надання більшої свободи в межах здійснюваної діяльності студентського самоврядування, втім, несення відповідальності за результат праці;

- розвиток різних напрямів спільної діяльності студентських організацій з територіальними громадами (культурно-спортивного, громадського, наукового, міжнародного і так далі);

- розробка нормативно-правової бази щодо налагодження взаємодії між адміністрацією ЗВО, студентською спільнотою та територіальною громадою, а також забезпечення взаємодії на засадах рівноправності;

- розширення сфер спільної діяльності органів студентського самоврядування з територіальною громадою (проведення культурних та спортивних заходів, проведення розкопок, зокрема спільна робота над розробкою символіки громад, створення музеїв, спільних хороших, танцювальних, театральних колективів і тому подібного);

- проведення тематичних конференцій, видання інформаційних матеріалів з цієї проблематики забезпечуючи зацікавленість студентів у дослідженні зарубіжного та вітчизняного позитивного досвіду;

- розвиток волонтерської діяльності;

- залучення членів студентського самоврядування до реалізації проєктів у межах їх діяльності та інтересів, проведення опитування студентів, мешканців громади з певних питань тощо.

Висновки і пропозиції. На підставі вивчення наукових джерел та вебсайтів зарубіжних університетів виокремлено особливості взаємодії органів місцевого самоврядування зарубіжних університетів з територіальними громадами, яке більшою мірою виявляється в активній позиції студентів та прагненням до поліпшення

життя в територіальних громадах. Визначено напрями імплементції світового досвіду взаємодії органів місцевого самоврядування вітчизняних університетів з територіальними громадами.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, а навпаки, відкриває перспективи для подальшого вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду розвитку студентського самоврядування, визначення форм взаємодії органів студентського самоврядування з територіальними громадами тощо. Проте, на нашу думку, навіть часткова реалізація зазначених вище напрямів забезпечить розвиток соціально-орієнтованої діяльності студентства, активізацію певних форм взаємодії із громадою, що є фундаментом для побудови дієвої системи студентського самоврядування в Україні.

Список використаної літератури:

1. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/samovrjaduvannja> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
2. The University of California. URL: <https://www.universityofcalifornia.edu/> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
3. University of Florida. URL: <https://www.ufl.edu/> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
4. Stanford University. URL: <https://www.stanford.edu/> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
5. The University of California, Berkeley. URL: <https://www.berkeley.edu/> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
6. Missouri College. URL: <https://missouri.edu/academics/colleges-schools/> (дата звернення: 16 липня 2021 р.)
7. Texas A@M University. Kingsville. URL: https://www.tamuk.edu/joa/?gclid=CjwKCAjwwqaGBhBKEiwAMk-FtEwBeu7p8jac7LJ_AXCeqlVOIwWEMp5gOiOdqxn2uPPQDIJCLVVVEBoCZrsQAvD_BwE (дата звернення: 16 липня 2021 р.)
8. Florida International University. URL: <https://edusteps.com.ua/obuchenie/university/usa/1061-florida-international-university.html> (дата звернення: 12 липня 2021 р.)
9. Miller M. T, Nadler D. P. (2006) Student governance and institutional policy: formation and implementation. *Educational policy in the 21st century*. URL: <https://iucat.iu.edu/iuc/6537119> (дата звернення: 27 липня 2021 р.)
10. Universität zu Köln. URL: <https://www.uni-koeln.de/> (дата звернення: 13 липня 2021 р.)
11. TU-Themen: Universität. URL: <https://www.tu-dortde/universitaet/profil/> (дата звернення: 13 липня 2021 р.)

-
12. Freie Universität Berlin. URL: <https://www.fu-berlin.de> (дата звернення: 13 липня 2021 р.)
13. Allgemeines Studierenden Komitee der FU Berlin. URL: <https://astafu.de/fsi> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
14. Студентське самоврядування за кордоном. URL: <https://ua.kursoviks.com.ua/studentske-samovryaduvannya-za-kordonom> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
15. Акиншина И. Б. Студенческое самоуправление в вузах Германии: традиции, опыт, модели : монография. Белгород : ИД «Белгород» НИУ «БелГУ», 2014. 176 с.
16. Особливості організації студентського самоврядування за кордоном. URL: <http://um.co.ua/12/12-9/12-99184.html> (дата звернення: 17 липня 2021 р.)
-

Khrykov Ye. M., Kravchenko O. I., Vasynova N. S. World experience of interaction of student government of higher education institutions with territorial communities

The article presents the world experience of interaction of student government of foreign universities with territorial communities. Authors found that the interaction of student government of American and European universities with local communities can be initiated by student organizations. Students can be involved in international actions and activities of international organizations, state actions, actions organized by regional unions of universities, founded by public organizations, charitable foundations, volunteer organizations. The interaction of student government of foreign universities with territorial communities allows students to prepare for practical activities in accordance with their interests. Authors proved that the peculiarities of the interaction of student government of foreign universities with territorial communities include the active participation of students in various spheres of life of territorial communities, namely: in the cultural life of the territorial community; ensuring landscaping, conducting sociological surveys of residents of territorial communities, volunteering, etc. The implementation of world experience of interaction of student government of foreign universities with territorial communities in the reality of Ukraine provides for the expansion of powers; providing greater freedom in the framework of the activities of student government; development of various areas of joint activities of student organizations with local communities; development of the legal framework for establishing cooperation between the university administration, the student community and the local community; organization thematic conferences, publishing information and analytical materials; involvement of members of student government of the university in the implementation of projects of territorial communities within their interests; conducting a survey of students, community residents on various issues, etc. The development of interaction of student communities with local communities allows to increase the competitiveness of the university in the region.

Key words: *interaction, student government, students, territorial community, university.*